

Libertatea umană: mit sau realitate?

Motto: *Libertatea nu este dreptul de a face ceea ce vrem, ci ceea ce se cuvine.*

Abraham Lincoln

Înainte de a scrie despre ceva trebuie să te asiguri că înțelegi perfect termenii-cheie cu care vei opera. Așadar, conform DEX-ului, **libertate** înseamnă: *posibilitatea de a acționa după propria voință sau dorință; posibilitate de acțiune conștientă a oamenilor în condițiile cunoașterii (și stăpânirii) legilor de dezvoltare a naturii și societății.* Astfel, libertatea este constrânsă de reguli, legi și realizează că libertatea de care se vorbește în fiecare zi este o libertate limitată, deoarece vine cu responsabilitatea de a face mereu bine și de a nu afecta în rău viața oamenilor care te înconjoară.

Revenind la titlul eseului, mă simt în dilema de a stabili locul libertății pe o axă trasată de la mit la realitate. Același DEX ne informează că **mitul** este o *povestire fabuloasă care cuprinde credințele popoarelor despre originea universului și a fenomenelor naturii, despre zei etc.*, pe când **realitatea** este, în concepția filosofică, *materia care există în afara conștiinței umane și independent de ea.* După părerea mea, libertatea se află la mijloc, între cele două noțiuni.

Ca ființă rațională, fiecare om are propriul sistem de valori, propriile standarde, obiective sau idealuri. De aceea fiecare înțelege noțiunea de libertate prin prisma experienței sale de viață și, de aici, a viziunilor personale formate.

Eu asociez libertatea cu noțiunea de liber-arbitru. Mă simt liberă atunci când am posibilitatea de a alege între mai multe posibilități de acțiune.

Idealul libertății constă în plăcerea de a te simți perfect stăpân în ceea ce privește propria-ți persoană, de a nu fi sclavul nimănui, de a lua decizii numai în funcție de propriile nevoi și dorințe. Concepția libertății este de multe ori egoistă în percepția omului. În această ordine de idei, Schopenhauer ne atenționează că *omul este liber să vrea ceea ce vrea, dar el nu este liber să facă orice vrea.* Astfel, libertate absolută nu există, deoarece dacă fiecare ar fi liber să facă orice vrea, atunci fără voia sa ar leza dreptul la libertate al altor

persoane. Avem dreptul de a alege, de a decide ceea ce facem, dar avem datoria de a nu îngrădi libertatea celorlalți, or, libertatea unei persoane se termină acolo unde începe libertatea alteia.

În acest sens, libertatea deplină este doar o utopie, o noțiune relativă, care poate fi înțeleasă într-un anumit cadru istorico-geografic ideal, lipsit de clișee.

Prin cele de mai sus, susțin afirmația lui Hegel că *libertatea absolută nu poate deci produce o operă pozitivă sau o faptă pozitivă.* În cele din urmă, fiecare se simte liber într-o măsură mai mare sau mai mică, într-un moment sau altul, or, libertatea e un sentiment ce vine din interior, mai presus de realitatea care ne înconjoară; astfel, un deținut se poate simți mai liber decât cel ce merge pe stradă, totul depinde de percepția fiecăruia în parte.

În acest caz, cel mai bun exemplu este Nicolae Steinhardt, care scria în *Jurnalul fericirii* că în închisoare *aveam să cunosc cele mai fericite zile din viața mea.* Astfel, închisoarea a fost locul lui de împlinire: *Am intrat în închisoare orb și ies cu ochii deschiși; am intrat răsfățat, răzgâiat, ies vindecat de fasoane, nazuri, ifose; am intrat nemulțumit, ies cunoscând fericirea; soarele și viața îmi spuneau puțin, acum știu să gust felioara de pâine cât de mică; ies împăcat cu cei cărora le-am greșit, cu prietenii și dușmanii mei, ba și cu mine însumi.* Steinhardt a cunoscut libertatea prin uniunea cu Dumnezeu, prin creștinarea sa și începând cu acele clipe, detenția nu i s-a mai părut o tragedie.

Libertatea se referă la dreptul de a putea face ce vrei, deci la posibilitatea de a te bucura nestingherit de subiectivitatea ta neîngrădită. Este o libertate care, deși are forme de expresie exterioară, își are originea și sediul în interioritatea omului. În concepțiile secolelor trecute însă, libertatea individuală se putea realiza numai în cadrul libertății colective, încât erau greșite încercările de a opune libertatea personală celei generale. Spre exemplu,

MIHAELA
IORDĂCHESCU

cl. a X-a, Liceul Teoretic „Ion Creangă”, Chișinău
Premiul I, secțiunea „Eseu – elevi de gimnaziu”

unul dintre principiile Partidului Comunist consta în ideea că, având asigurate toate condițiile de viață, în mod egal, în orice domeniu, omul va deveni cu adevărat liber și stăpân pe destinul său, libertatea lui coincidând cu cea a întregii societăți. Prin urmare, dacă libertatea anticului era expresia încadrării sale depline într-o colectivitate, libertatea modernului este expresia voinței sale individuale de a fi și altceva decât încadrarea sa în colectivitate.

Dacă e să analizăm libertatea din alt unghi de vedere, putem constata că unii indivizi și-o doresc pentru a fi liberi de a nu face nimic. Dar aceasta ar însemna să-ți negi apartenența umană, de persoană care gândește, acționează, întreprinde ceva. Ar însemna să nu te integrezi într-o comunitate și, prin urmare, să rămâi la marginea societății. Aceasta ar fi o altă extremă la care ar putea ajunge omul liber, făcând rău propriei persoane, iar în ultimă instanță, colectivității/societății din care face parte.

Cât privește libertatea umană de exprimare a opiniilor, ea nu este o consecință a adevărului, ci a pluralismului, a coexistenței diferitor opinii. Libertatea ține în mod esențial de posibilitatea afirmării unei opinii, fie ea adevărată, morală, folositoare ori nu; posibilitatea ca minciuna, răul și imoralitatea să existe. Căci, dacă ar exista în mod cert numai ceea ce este adevărat, moral și frumos, care este unic, atunci libertatea ar fi inutilă. Argumentul este următorul: dacă adevărul ar fi cunoscut cu certitudine, atunci ar fi absurd să fie tolerate opiniile false – este situația din matematică, unde producerea unei demonstrații elimină definitiv pluralitatea opiniilor asupra unei teoreme date; dimpotrivă, libertatea opiniilor este justificată numai atât timp cât nu știm care anume din opiniile exprimate este adevărată; de îndată ce știm că unele sunt false, libertatea de a le susține în mod sincer scade simțitor. Libertatea opiniilor domnește acolo unde există, de cele mai multe ori, incertitudine asupra adevărului lor.

Mă întreb dacă oamenii vor, de fapt, să fie cu adevărat liberi. Știu ei ce e aceea libertatea umană și dacă devenind liberi/obținând libertatea știu/vor ști ce să facă cu ea? Asta mă face să îmi amintesc de scrisoarea lui Vasile Alecsandri, *Vasile Porojan*, în care este vorba despre gestul rarismului al autorului când, din balconul casei sale de la Mircești, îi declară liberi pe țiganii de pe moșie. Însă țiganii s-au întors în scurt timp la moșia la care au lucrat (fiind puși în situația de a se gândi unde vor trăi, ce vor mânca), pentru că nu au știut cum să-și gestioneze libertatea.

La fel ca acești țigani, mulți oameni, când se trezesc față în față cu viața, cu problemele ei, își creează, de multe ori, repere care îi fac să se simtă în siguranță. Unii preferă să accepte o variantă sau alta impusă de conjuncturi exterioare, fiindu-le frică de a fi puși în situația de a alege. Cu cât au mai multe variante, cu atât se pierde mai mult timp în a alege și cu atât sunt mai speriați de posibilitatea unei alegeri greșite. Iar pentru a reduce povara, apăsarea, își creează

constrângeri interioare, în absența celor exterioare, pentru a le fi mai ușor să aleagă.

Astfel, putem să ne întrebăm: suntem liberi atunci când luăm o decizie? Sau poate suntem dependenți/obsedați de frica de a fi liberi?

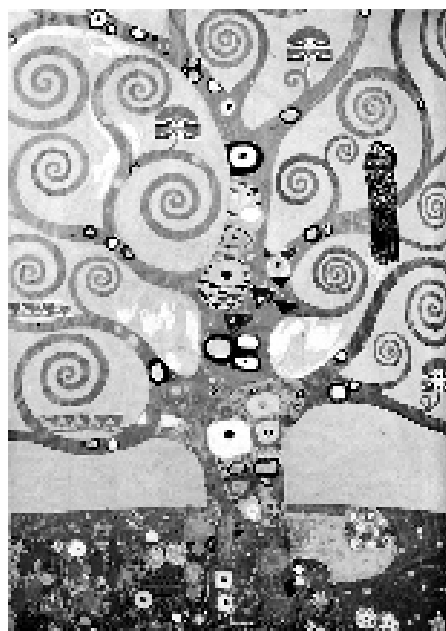
Vechiul testament (Exodul) mă duce cu gândul la un alt caz: Moise i-a scos pe evrei din robia Egiptului, însă aceștia, de asemenea, nu au știut ce să facă cu libertatea obținută, dorindu-și să revină în Egipt, căci, deși fiind robi, acolo le era asigurat traiul de zi cu zi. Ei nici nu puteau gândi altfel după 430 de ani de robie, nici nu puteau să-și dorească ceva mai mult, necunoscând, în cazul dat, libertatea. Doar după 40 de ani, timp în care au bătuit prin pustiu până au murit toți acei cu mentalitate învechită, Moise a putut, în cele din urmă, să-i ducă în țara promisă de Dumnezeu, în Canaan, *Pământul Făgăduinței*.

Libertatea înseamnă răspundere, de aceea majoritatea oamenilor se tem de ea (G.B. Shaw), astfel se poate explica teama unor persoane puse în fața libertății. Oare noi, românii basarabeni, am știut cum să fructificăm bruma de libertate de care am beneficiat de la 1989 încoace?

Putem oare afirma că libertatea e o realitate, atunci când:

- în majoritatea unităților de comerț (dar nu numai) nu poți vorbi liber în limba română;
- omul de cultură Eugen Doga nu-și poate vizita nestingherit satul natal;
- trăind în Europa, nu te poți deplasa liber în capitala culturală a Europei – orașul Sibiu etc., etc.?

Există oare libertate? Ori poate **libertatea** este **una dintre cele mai interesante născociri ale omului**, ale cărei efecte le percepem ca pe cele ale microundelor, a căror natură însă în realitate nu reușim să o definim...

Copacul vieții (fragment)